

معرفی ۹ جلد دایرة المعارف بزرگ اسلامی

○ جعفر اسحاقی تیموری
عضو هیأت علمی دانشگاه

اروپای امروز متفاوت بود. مشخصه اصلی دایرة المعارف‌های نوین، ترتیب الفبایی مقالات است.

با توجه به توسعه و نقش رسانه‌های جمعی در تقویت و گسترش پدیده «جهانی شدن» (Globalization)، تعامل و بعضاً تقابل فرهنگ‌ها با یکدیگر نمود بیشتری یافت. طبیعتاً در این عرصه، ملتی سربلند است که ضمن اهمیت به ضرورت «گفت‌وگوی تمدن‌ها» و تعامل فرهنگی، مانع خودباختگی شود.

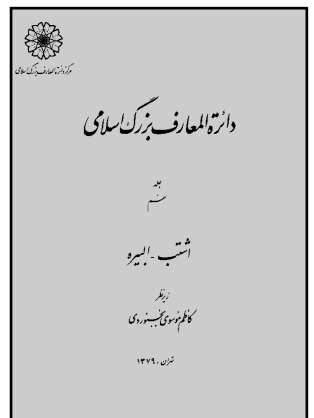
مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی با تأکید به حفظ و گسترش فرهنگ اسلامی - ایرانی و به منظور تقویت تشخص فرهنگ اصیل ملی - اسلامی تلاش دارد تا به همت محققان و اندیشمندان ایرانی، تمامی اندوخته‌های علمی و ذخایر فرهنگی جهان اسلام و ایران را به صورت مدون و منظم تدوین کرده و زیربنای مستحکمی برای فرهنگ اصیل فراهم سازد.

مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی در سال ۱۳۶۲ با هدف تدوین دایرة المعارف‌های اسلامی، عمومی و تخصصی تأسیس شد. اعضای هیأت مؤسس آن را آقایان: سید کاظم و سید مهدی موسوی بجنوردی، محمد جواد حجتی کرمانی، ابوالقاسم سرحدی زاده و سیدحسین طباطبایی تشکیل می‌دهند. ریاست هیأت اماناء و مدیریت از آغاز تاکنون بر عهده سیدکاظم موسوی بجنوردی، مشاور رئیس جمهور و رئیس کتابخانه ملی است.

کتاب «دایرة المعارف بزرگ اسلامی» نخستین اثر تحقیقاتی این مرکز است که به دو زبان فارسی و عربی منتشر شده است و به اعتقاد اغلب شخصیت‌های علمی ایرانی و خارجی جامع‌ترین و غنی‌ترین اثر مکتوب فرهنگی جهان اسلام بشمار می‌رود. تاکنون ۹ مجلد از این دایرة المعارف با حرف «الف» و به قطع وزیری منتشر شده است و برآورد می‌شود که مجموعاً حدود ۳۰ تا ۳۵ مجلد از آن

ترقی و پیشرفت برای ملتی حاصل می‌شود که اصالت فرهنگی خود را هر چه بیشتر باز یابد و در غنای آن بکوشد. فرهنگ خمیرمایه اصلی پیشرفت و توسعه همه جانبه ملت‌هاست. کم‌رنگ شدن و یا محو شدن در فرهنگ بیگانه سبب انحطاط و عقب‌ماندگی است. پس اشاعه و تحکیم فرهنگ و سامان دادن به آن از اهم وظایف نخبگان است. امروزه نخبگان و اندیشمندان ملتها با تدوین «دایرة المعارف ENCYCLOPAEDIA» به انبوه جویندگان دانش و اطلاعات در دست‌یابی به علوم مختلف کمک می‌کنند. دایرة المعارف کتاب مرجعی است که هدف از تدوین آن، آشنا ساختن خواننده با موضوعات خاص است. دایرة المعارف اطلاعات صحیح، جامع و اساسی در اختیار خواننده قرار می‌دهد و او را با کتاب‌ها و مقاله‌هایی که درباره آن موضوع یافت می‌شود آشنا می‌سازد. در حقیقت دایرة المعارف اطلاعات فشرده و مفید را در دسترس هر پژوهشگر و اهل تحقیق قرار می‌دهد. دایرة المعارف‌های «آمریکانا» و «بریتانیکا» و «اسلام» از جمله دایرة المعارف‌های ارزشمندی هستند که به زبان انگلیسی و در چندین مجلد تهیه و تدوین شده‌اند.

تدوین دایرة المعارف به زبان فارسی در ایران از حدود نیم قرن پیش آغاز شد. سعید نفیسی نخستین شخصیت علمی کشور بود که در سال ۱۳۲۷ به این مهم اهتمام داشت و «فرهنگنامه پارسی» را در یک مجلد منتشر ساخت. پس از آن «دایرة المعارف فارسی» و «دانشنامه جهان اسلام» تدوین و منتشر شد. البته در قرن‌ها پیش نمونه‌های ارزنده‌ای از دایرة المعارف‌های کلاسیک اسلامی نظیر: احصاء العلوم فارابی، مفاتیح العلوم خوارزمی، جامع العلوم فخر رازی، درة التاج قطب‌الدین شیرازی، نفایس الفنون شمس‌الدین عاملی و ده‌ها اثر مشابه دیگر تدوین شد که با دایرة المعارف‌های جدید و

○ دایرة المعارف بزرگ اسلامی (۹ جلد)
○ زیر نظر: سید کاظم موسوی بجنوردی
○ بنیاد دایرة المعارف بزرگ اسلامی

این مقالات با انصاف علمی و دیدگاهی صددرصد تحقیقی و مستند به مدارک و سندهای موجود و تأکید به منابع اصلی، تألیف می‌شود. شیوه نگارش و نثر مقالات نثری مخصوص، منسجم، فشرده و پرمطلب است و در مقایسه با بیشتر دایرةالمعارف‌ها، ارجاعات را در متن مقاله و با نام مشهور نویسنده، ذکر کرده است

ارجاعات را در متن مقاله و با نام مشهور نویسنده، ذکر کرده است. مقالات مهم این دایرةالمعارف، نسبت به دایرةالمعارف‌های اسلامی دیگر به ویژه دایرةالمعارف اسلام (E۱۲) از طول و تفصیل بیشتری برخوردار است و البته شمار مقالات آن نیز خیلی بیشتر است.

انتخاب عنوان مقاله و یا مدخل برای این دایرةالمعارف ویژگی و مراحل خاصی دارد. از این رو مدخل، ابتدا توسط جمعی از محققان از منابع استخراج و انتخاب می‌شود. این مدخل‌ها پس از بررسی بخش‌گزینه‌های عناوین و تأیید سرویراستار، در اختیار بخش پرونده‌های علمی قرار می‌گیرد. این بخش منابع مهم و مفید مربوطه را تصویربرداری و فهرست کرده و آن را در پرونده‌ای جداگانه گردآورده و سپس در اختیار یکی از نویسندگان بخش‌های علمی یا مولفان وابسته مرکز قرار می‌گیرد. مقالات پس از نگارش و تأیید اجمالی سرویراستار در اختیار بخش بررسی قرار می‌گیرد تا صحت نقل یا ارجاع مطلب و برداشت‌های نویسنده کنترل شود. سپس برای ویرایش علمی به بخش علمی - تخصصی مربوط ارسال می‌شود، تا اینکه با تأیید سرویراستار، نسخه‌پردازی، صفحه‌پردازی، حروفچینی و آماده چاپ می‌شود. البته در مراحل مختلف، ویرایش عمومی نیز بر روی مقالات صورت می‌گیرد.

مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی همزمان با تدوین دایرةالمعارف بزرگ اسلامی به زبان فارسی، ترجمه عبری و انگلیسی آن را نیز آغاز کرده است و تاکنون ۴ مجلد به زبان عربی منتشر نموده است. دایرةالمعارف ایران، دایرةالمعارف فلسطین، جهانی، دایرةالمعارف بزرگ فارسی، دایرةالمعارف فلسطین، دانشنامه فقه، فرهنگ تحقیقی مشترک کتابهای جهان اسلام، فرهنگ تحقیقی مؤلفان جهان اسلام، دایرةالمعارف اسلامی جوانان و دایرةالمعارف ایران جوانان از دیگر طرح‌های این مرکز است که در دست تدوین می‌باشند.

بخش توزیع محصولات مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی
جهت توزیع محصولات دایرةالمعارف اسلامی، بخشی به نام توزیع بوجود آمد که کار توزیع و فروش محصولات مرکز را بر عهده دارد و در ساختمان مرکز مستقر است. همچنین چند نمایندگی فروش در شهرهای تهران، اصفهان، شیراز و مشهد زیر نظر بخش توزیع فعالیت دارند. متقاضیان خرید محصولات مرکز می‌توانند به ساختمان مرکز به نشانی تهران، نیاوران، کاشانک، بخش توزیع و یا نمایندگی‌های فروش در شهرستان‌ها مراجعه نمایند.

نگارنده که خود یکی از پژوهشگران و مؤلفان این مرکز است، بنا دارد در شماره بعد اظهار نظرها و نقدهای کارشناسانه برخی از محققین ایرانی و خارجی را درباره دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، مورد بررسی و مطالعه قرار دهد.

منتشر شود. حرف «الف» به لحاظ پیشوند عربی «ابن» و «ابو» که با نام اکثر رجال تاریخی اسلام آمده، بیشترین مجلدات را به خود اختصاص داده است. حرف «الف» تا اواخر جلد ۱۰ ادامه می‌یابد. جلد اول دایرةالمعارف بزرگ اسلامی در سال ۱۳۶۷ منتشر شد و مورد استقبال محققان و اساتید داخل و خارج قرار گرفت بطوری که جلد سوم این اثر در سال ۱۳۷۰ به عنوان بهترین کتاب سال در بخش کلیات معرفی شد. جلد دهم دایرةالمعارف بزرگ اسلامی به زودی منتشر می‌شود. مرکز بنا دارد هر سال یک تا دو مجلد دایرةالمعارف را منتشر کند.

مجلدات منتشر شده دایرةالمعارف بزرگ اسلامی به شرح زیر است:

- جلد اول (اب - آل داوود)، سال انتشار ۱۳۶۷ با ۷۱۴ صفحه
- جلد دوم (آل رشید - ابن ازرق)، سال انتشار ۱۳۶۸ با ۷۳۸ صفحه
- جلد سوم (ابن ازرق - ابن سیدین)، سال انتشار ۱۳۶۹ با ۷۴۴ صفحه
- جلد چهارم (ابن سینا - ابن میسر)، سال انتشار ۱۳۷۰ با ۷۲۸ صفحه
- جلد پنجم (ابن میمون - ابوالعز قلانسی)، سال انتشار ۱۳۷۲ با ۷۴۴ صفحه
- جلد ششم (ابوغره - احمد بن عبدالملک)، سال انتشار ۱۳۷۳ با ۷۵۲ صفحه
- جلد هفتم (احمد بن علویه - ازبک خان)، سال انتشار ۱۳۷۵ با ۷۵۸ صفحه
- جلد هشتم (ازبکستان - اشبیلیه)، سال انتشار ۱۳۷۷ با ۷۶۲ صفحه
- جلد نهم (اشتب - البیره)، سال انتشار ۱۳۷۹ با ۷۶۲ صفحه

«آب» نخستین مقاله این دایرةالمعارف بزرگ است که در ۱۸ صفحه به تفصیل آمده است. مقالات دایرةالمعارف بزرگ اسلامی راجع به کلیه زمینه‌های فرهنگی و تمدن اسلامی مانند: قرآن‌شناسی، فقه، حدیث، تاریخ سیاسی و اجتماعی، جغرافیای تاریخی و انسانی، اسلام و فرقه‌های اسلامی، مکاتب کلامی، فلسفه و عرفان، زبان و ادبیات سرزمین‌های اسلامی نظیر: زبان‌های عربی، فارسی، اردو، ترکی و... تاریخ علوم طبیعی و ریاضی، هنر و معماری در سرزمین‌های اسلامی و مردم‌شناسی است.

این مقالات با انصاف علمی و دیدگاهی صددرصد تحقیقی و مستند به مدارک و سندهای موجود و تأکید به منابع اصلی، تألیف می‌شود. شیوه نگارش و نثر مقالات نثری مخصوص، منسجم، فشرده و پرمطلب است و در مقایسه با بیشتر دایرةالمعارف‌ها،

